

Guia d'ocells per a nois i noies

Màrius Domingo
Coia Dols

2a
edició

Guia d'ocells per a nois i noies

**Màrius Domingo
Coia Dols**

Primera edició: octubre del 2014

Segona edició: juny del 2022

© dels textos: Màrius Domingo i Coia Dols

© de l'edició:

9 Grup Editorial

Cossetània Edicions

C/ Violeta, 6 – 43800 Valls

Tel. 977 60 25 91

cossetania@cossetania.com

www.cossetania.com

Director de la col·lecció: Ramon Pascual

Disseny i composició: Barreras & Creixell, s.c.p.

Impressió: Leitzaran Grafikak

ISBN: 978-84-1356-202-5

DL T 318-2022

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre, ni la seva incorporació a un sistema informàtic, ni la seva transmissió en cap forma ni per cap mitjà, sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del *copyright*.

Sumari

7 Pròleg

ELS OCELLS

- 10 Què és un ocell?
- 14 Les parts dels ocells
- 16 Les plomes
- 18 Com viuen durant l'any
- 20 Què és l'ornitologia?
- 22 Identifiquem-los
- 24 Les eines
- 26 Com s'ha de fer servir aquesta guia

LLOCS ON OBSERVAR OCELLS

- 30 Els aiguamolls
- 32 Ànec collverd
- 34 Cabusset
- 36 Polla d'aigua
- 38 Bernat pescaire
- 40 Flamenc
- 42 Arpella vulgar
- 44 Camallarga
- 46 Blauet

- 48 L'alta muntanya:
els Pirineus
- 50 Gall fer
- 52 Trençalòs
- 54 Àguila daurada
- 56 Merla d'aigua

- 58 La muntanya mitjana**
60 Voltor comú
62 Milà reial
64 Falcó pelegrí
66 Corb
- 68 Les muntanyes meridionals**
70 Àguila marcenca
72 Aligot comú
74 Duc
76 Siboc
78 Abellerol
80 Gratapalles
82 Capsigrany
84 Bitxac comú
- 86 Els boscos**
88 Astor
90 Becada
92 Tudó
94 Cucut
96 Picot verd
98 Pit-roig
100 Pinsà comú
102 Merla
104 Tallarol capnegre
106 Mallerenga carbonera
108 Rossinyol
- 110 Els conreus i els matollars**
112 Perdiu roja
114 Grua
116 Cigonya blanca
- 118** Esparver cendrós
120 Xoriguer comú
122 Fredeluga
124 Ganga
126 Tórtora turca
128 Òliba
130 Mussol comú
132 Falcot negre
134 Puput
136 Oreneta vulgar
138 Cogullada vulgar
140 Cadenera
142 Garsa
144 Estornell vulgar
146 Pardal comú
- 148 El mar**
150 Corb marí gros
152 Corriol gros
154 Paràsit cuaample
156 Gavià argentat
158 Gavina vulgar
160 Xatrac comú
162 Cuereta blanca
- ANNEXOS**
165 Vocabulari
166 Traducció de noms
168 Índex de noms populars
170 Índex de noms científics
172 Bibliografia i webs

Pròleg

CERQUEM-LOS!

De tots els animals de la nostra fauna, sens dubte els ocells són els que més fàcilment veiem, els que més destaquen. A banda de l'abundància i la mida, el fet que volin és el que, probablement, els fa més visibles.

Us convido a descobrir les aus que viuen amb nosaltres, les que tenim més a prop. Junts aprendrem coses que es poden observar si ho fem amb paciència, i d'altres que solament se saben perquè s'hi ha fet una investigació acurada.

Intentarem que, veient un ocell, pugueu saber de quina espècie es tracta, fins i tot què menja, on cria i a quina època de l'any i a quins llocs el podem tornar a trobar.

Quan els coneguem millor, quan sapiguem els seus costums i la seva funció en la natura, de ben segur que els començarem a estimar més i, potser, fins i tot voldrem augmentar-ne el nostre coneixement o fer alguna activitat per ajudar-los.

Els ocells

Què és un ocell?

Els ocells (o aus) són els animals més estudiats, admirats i, fins i tot, envejats. En resum, són els que han despertat més l'atenció dels humans.

Al món en tenim més de 9.500 espècies, però no ens espantem, al nostre país en concret en podem trobar regularment fins a 350, aproximadament, de les quals 100 són escasses o accidentals. Amb això resumim que amb el coneixement d'unes 250 espècies n'hi ha ben bé prou.

COM SÓN ELS OCELLS?

Són animals vertebrats, és a dir, disposen d'esquelet intern. Són descendents —i, de fet, en són parents— dels rèptils: l'*Archaeopteryx*, del juràssic, és considerat com el primer ocell. Darrerament, els experts diuen que, en realitat, les aus són els únics dinosaures que no es van extingir: van evolucionar.

En els ocells tot és motivat i modelat per a l'adaptació a volar. Aquesta és la principal causa de quasi tot en ells: l'aspecte, la forma, la conducta i el funcionament intern.

Efectivament, de primer, veurem que tenen la característica forma de fus, molt aerodinàmica, amb un esquelet llarg i fort, amb els ossos buits i un de molt important, la quilla, on s'insereixen els poderosos músculs que mouen les ales. Aquests músculs representen un gran percentatge del pes total de l'animal.

◀ L'oreneta, un dels ocells més coneguts i estimats.

Mascle de cadenera, habitual a les cobertes dels llibres d'ocells.

Els voltors, els més grans terra endins.

Per tal d'alleugerir-se encara més, disposen d'un òrgan únic, que només tenen les aus: els sacs aeris, que també els serveixen per respirar.

El seu ritme vital és més accelerat que el dels altres animals. Cal tenir en compte que es mouen en tres dimensions i que el vol exigeix un esforç físic considerable. Quasi mil batecs per minut no representa cap taquicàrdia per a una cadenera, per exemple, sinó un estat de repòs.

L'alimentació també ve marcada pel vol. Han perfeccionat al màxim el sistema digestiu i han suprimit les parts sòlides permanents. També han de menjar sovint, ja que no poden

acumular greixos. A més, per una qüestió de física, cap ocell que voli pot pesar més de 15 o 20 kg. Això vol dir que són tots lleugers en proporció a la seva mida.

L'ocell més petit d'Europa és el trist, que pesa 7 g. I el més gran, el voltor, que pot pesar fins a 15 kg.

Una femella de tallarol de casquet.

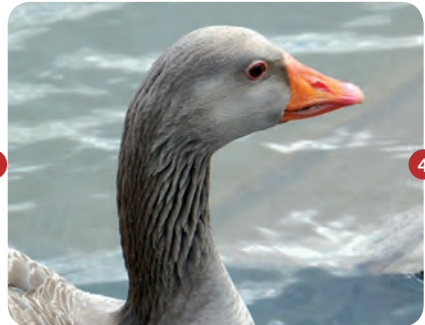
El bec, el pap, l'estómac i el pedrer són les seves eines per aprofitar energèticament l'entorn. El final del sistema digestiu també s'ha simplificat i solament tenen un lloc per on surten tota mena de dejeccions: és la cloaca.

Moltes espècies han de treure restes no digerides novament pel bec: són les egagròpiles, formades normalment per acumulacions de pèl, plomes i ossos.

La reproducció també està marcada pel vol. Són ovípars per necessitat, ja que enlairar-se amb els pollets al seu interior els seria molt difícil, o impossible en alguns casos. Els pollets tenen al bec un òrgan especial anomenat *dent del bec*, sense el qual no podrien sortir de l'ou. Aquest òrgan el perden de seguida.

El bec, les potes i altres característiques ens poden donar pistes de la biologia i l'alimentació de cada espècie. Cal dir que tots tenen quatre dits. El fet d'estar posats en una fina branqueta no els suposa cap esforç gràcies a un mecanisme automàtic que els manté el peu tancat.

1. *Bec d'un rapinyaire caçador: l'arpella pàl·lida.*
2. *Bec d'un rapinyaire carronyaire: l'aufrany.*
3. *Bec d'un picot, insectívor especialitzat: el colltort.*
4. *Bec d'un ànec herbívor: l'oca vulgar.*

1. *Mans —grapes— d'un rapinyaire caçador: el falcó.*

2. *Potes palmades d'un ànec collverd.*

3. *Peus típics de moixó petit, anisodàctil.*

Les ales corresponen a les extremitats superiors, als nostres braços. Estan formades per tres dits que aguanten les plomes de vol (les primàries, les secundàries i les terciàries), a més de l'ala bastarda o àlula. A la cua hi tenen les plomes timoneres, que dirigeixen el vol.

El principal contacte amb l'exterior es produeix mitjançant la vista i l'oïda, que tenen molt més perfeccionades que cap altre animal. L'olfacte i el tacte estan generalment molt més atrofiats, excepte en alguns casos concrets.

La veu dels ocells, el cant, es produeix en un òrgan especial que es diu siringe, no pas a les cordes bucals com passa amb els mamífers.

Visualment, la principal característica dels ocells són les plomes.

▲ *Martinet blanc mostrant les plomes de les ales.*

Les parts dels ocells

Per tal de conèixer i descriure un ocell val molt la pena diferenciar-ne les parts. Si no ho fem així, és molt més difícil dir on cada moixó té un color o un altre.

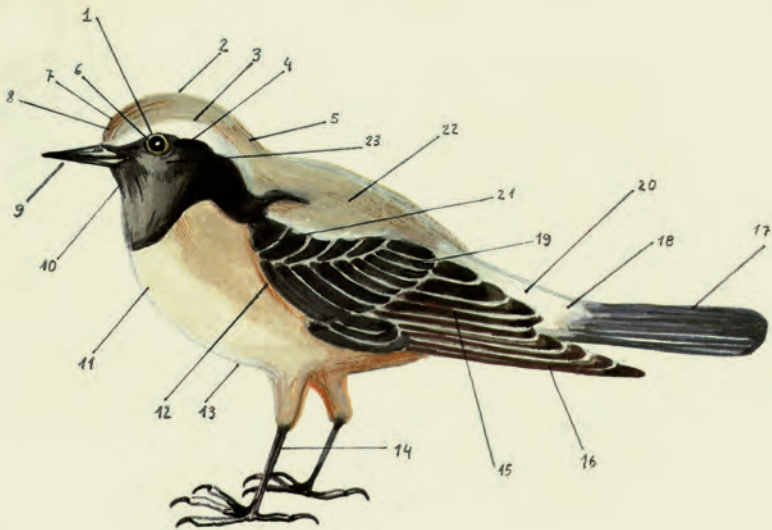
En aquest dibuix hi podem veure les principals parts dels ocells. Així podem dir que una oreneta, per exemple, té el carpó blanc i la gola clara, mentre que les primàries i les rectrius les té negres.

Potser al principi ens costarà una mica, però ben aviat ens adonarem que, tret d'algunes excepcions molt concretes, les parts són les mateixes o molt similars de les que podem destacar en un mamífer, com nosaltres mateixos per exemple.

Els primers cops que observem una espècie, paga la pena que en fem un dibuix per memoritzar millor la distribució dels colors al cos, la forma i les proporcions. Tot això ens serà útil a l'hora d'identificar-la en una guia.

També ens serà útil anotar l'ambient on l'hem vista i si anava sola o en un estol. No cal dir que la data i el lloc, també.

Parts d'un ocell

1 Anell ocular	13 Abdomen
2 Capell	14 Tars
3 Cella	15 Remeres secundàries
4 Línia ocular	16 Remeres primàries
5 Coll	17 Cua (timoneres)
6 Ull	18 Supracobertores caudals
7 Front	19 Cobertores alars
8 Brida	20 Carpó
9 Bec	21 Musclera
10 Gola	22 Dors
11 Pit	23 Galta
12 Costat	